

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОBOB'ЯЗKOBOCТІ СУСПІЛЬНО НЕOБХІДНИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

©Клапків Ю.М., 2015

Дослідження передумов і наслідків накладення на споживачів (індивідуальних і корпоративних) обов'язку страхування може мати ряд аспектів. В країнах які перебувають на етапі ставлення, обмеження масштабу обов'язку страхування на користь добровільності повинне наступати поступово, разом із зростанням рівня господарського розвитку і споживання, а супроводжувати це повинні інтенсивні дії на користь збільшення страхової свідомості підприємців і споживачів страхових послуг.

Передумовою визначення наслідків, які на ринку майна і послуг спричиняє накладення на індивідуального споживача обов'язку страхування, мусять передувати аналіз "мікропідстав" поведінки покупців майна і послуг. Глобальний ефект на державному або міжнародному ринку є рівнодіючим рішенням багатьох індивідуальних споживачів. Абстрагуючи від головних течій економічного моделювання, особливо теорії раціональних очікувань, багато варіативного моделювання і теорії неповності знання [1], суттю питання видається вміння опису мотивів і поведінки одиниці на ринку при різного виду обмеженнях (зарегульованості), а додатково при неповній інформації чи недосконалому знанні.

Прихильники повного господарського лібералізму з легкістю відзначають, що накладення обов'язку придбання визначеної послуги (напр. страхової) означає втручання в ієрархію властивих кожному споживачеві преференції відносно доступного на ринку майна і послуг. Користуючись термінологією економічної корисності, можна це представити як накладення додаткового обмеження на індивідуальну функцію корисності споживача, якого даний обов'язок стосується.[2]

Як наслідок, споживач змушений до верифікації своїх преференцій, щоб досягти або наблизитися до максимуму своєї вихідної функції корисності. Найчастіше він буде лише в стані наблизитися до цього максимуму, бо - як відомо - вартість умовного максимуму функції корисності не може бути більша від безумовного максимуму цієї функції. Іншими словами, в більшості ситуації споживач, змушений до придбання певної послуги, відчуватиме дискомфорт, що виражається нижчим рівнем сатисфакції перерозподілу своїх доходів, хіба що придбання цієї послуги було в його первинних намірах, а змушений він був на підставі адміністративного обов'язку.

Обов'язок страхування, трактується прихильниками ліберальної економіки як введення елемента, що порушує ринкову рівновагу.

Водночас, економісти звертають увагу на те, що в умовах невпевненості, що є постійним атрибутом ринкової економіки, привілейовані у своїх рішеннях є ті споживачі, які мають найкращий доступ до релевантної інформації. Нерівність в доступі до інформації та ризику (information deficiency), в поєднанні з можливостями страхування від наслідків цього ризику, зникає лише коли страхування стає обов'язковим. Цей аргумент здається важливим, якщо порівнюється в ситуації однакових шансів кожного споживача. Сам але доступ до інформації потрібно ширше розуміти, бо він надає можливість отримання знань про загрози і ризику, як і підготовка споживача до розуміння способів менеджменту ризиком, а в цьому ролі і сфери страхування. Елементом цього питання є отже в тому числі і питання страхової свідомості.

Обов'язок страхування вирівнює шанси споживачів у визначеному управлінні ризиком, незалежно від ступеня їх обізнаності і страхової свідомості. Не означає це однак, що адміністративний обов'язок є завжди найкращим способом для ліквідації асиметрії інформації.

Розглядаючи в контексті страхової послуги неможливо абстрагуватися від фінансового контексту, збитку, що проявляється внаслідок реалізації визначеного ризику. Стосується це однаково, як самого застрахованого, що наразився на даний ризик, як і третьою стороною (інших одиниць або цілого суспільства), особливо якщо йдеться про так звану генерацію зовнішніх збитків, що виникли внаслідок активності даного суб'єкта (напр. збитки забруднення зовнішнього середовища через підприємство).

Якби заощадження кожного суб'єкта на ринку, виробників і споживачів, були раціональні, тобто менеджмент ризиком відбувався з повним переконанням щодо можливостей компенсації заподіяної

шкоди, в результаті реалізації даного ризику, то можна б собі уявити навіть цілковиту відмову від обов'язкових видів страхування. Все ж таки в більшості країн, навіть в тих, де страхова свідомість на високому рівні, певні види страхування (напр. страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, чи теж соцзабезпечення) залишається обов'язковим.

Реально, брак обов'язку страхування генерував би вищу вартість для кожного споживача, ніж має це місце в ситуації, коли принаймні малу частину цих коштів в образі страхового внеску сплачує винуватець страхового випадку, чи також бенефіціант в разі соцзабезпечення.

Отже, обов'язковість втручання у свободу дій індивідуального споживача викликана необхідністю, передати частину ризику, який є або може виникнути та спричинити наслідки значно більші за вартістю, через механізм обов'язкового страхування, ніж в ситуації, якби цього обов'язку не було. [3] Цю тезу ілюструють також деякі необов'язкові види страхування, через відмову від яких, необхідність компенсації збитків накладається на ціле суспільство. Прикладом може бути страхування від наслідків повені, яке б у разі масового характеру, не було б обтяжливим ані для застрахованих (внесок не був би високий), ані місцевих бюджетів чи державного бюджету - які наразі найчастіше виділяють кошти у випадку цих надзвичайних подій.

Сама ж, схильність споживачів до придбання добровільного страхування обумовлена перш за все поступінню заспокоєння основних споживчих потреб, а також рівнем страхової свідомості.

Виходячи з цього, пом'якшення обов'язковості деяких видів страхування на користь добровільності повинне йти в парі із зростанням рівня господарського розвитку і споживання, а також з збільшенням інтенсивності загальногромадянських дій на користь зростання рівня страхової свідомості підприємців і споживачів.

1. Frydman R. *Ekonomia wiedzy niedoskonała* / R. Frydman, M.D. Goldberg, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa. - 2009. - p.352

2. Клапків Ю. *Формування новітньої банківсько-страхової бізнес-архітектури в Україні* / Ю. Клапків // *Ринок цінних паперів : вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.* –2008. – № 1/2. – С. 47–57.

3. Faure M.G. *Financial compensation for victims of catastrophes: a comparative legal approach*/ M.G. Faure, T.Hartlief, Springer, Vienna. - 2005. - p. 466